

11. Fuchs M. Predicting mutational change in the speaking voice of boys. *Journal of voice*. Philadelphia, 2007. Vol. 21 (2). PP. 169–78.
12. Halpern R., Heckman P., Larson R. Realizing the Potential of Learning in Middle Adolescence. 2013. Available at: <https://www.howyouthlearn.org/pdf/Realizing%20the%20Potential%20of%20Learning%20in%20Middle%20Adolescence.pdf>
13. Leck H. *Creating Artistry Through Choral Excellence*. Milwaukee, Hal Leonard Publishing Corporation, 2009. 265 p.
14. Monks S. Adolescent singers and perceptions of vocal identity. *British Journal of Music Education*. Vol. 20, Issue 3. November 2003. PP. 243–256.
15. Morrison M., Hamish N., Rammage L. *The Management of Voice Disorders*. London, Chapman and Hall, 1994. 336 p.
16. Sataloff R. On the voice: Vocal Aging and its Medical Implications: What Choral Conductors Should Know. Part One: Anatomy and Vocal Aging, Childhood through Adulthood. *Choral Journal*. Oklahoma City, American Choral Directors Association, 1999. Vol. 40 (3). PP. 58–60.

Стаття надійшла в редакцію 20.11.2019 р.

УДК 378.02-051:159.922.76-056.49
DOI 10.25128/2415-3605.19.2.7

ГАЛИНА ЛУЦИК

ID ORCID <https://orcid.org/0000-0003-3905-2038>
lutsik.galya@ukr.net
викладач

Рівненський державний гуманітарний університет
м. Рівне, вул. Пластова, 31-6

СТАН СФОРМОВАНOSTІ МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНОГО КОМПОНЕНТА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО РОБОТИ З ПІДЛІТКАМИ, СХИЛЬНИМИ ДО ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Проаналізовано мотиваційно-ціннісну складову готовності майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки. Констатовано, що більшість дослідників відводять провідну роль мотивації до професійної діяльності у становленні майбутнього фахівця, оскільки остання сприяє формуванню професійного мислення майбутніх психологів, забезпечує стійку професійну спрямованість і формування важливих професійних якостей. Здійснено теоретичний аналіз ролі мотивації та професійних цінностей у структурі готовності майбутнього психолога до роботи з підлітками девіантної поведінки. Встановлено, що цінності та ціннісні орієнтації майбутніх психологів є тією смисловою основою, яка визначає спрямованість мотивів майбутніх психологів до роботи з підлітками-девіантами. Визначено зміст і функції мотиваційно-ціннісного компонента у структурі готовності майбутніх психологів до професійної діяльності вказаного напрямку. Доведено, що мотиваційно-ціннісна складову спрямовує майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки, обумовлюючи мотивацію взаємодії з ними. Визначено показники сформованості мотиваційно-ціннісного компонента: мотиви вибору роботи психолога з підлітками, схильними до девіантної поведінки; ціннісні орієнтації майбутніх психологів щодо професійної діяльності з підлітками зазначаної категорії. Презентовано анкету та опитувальник для дослідження сформованості мотиваційно-ціннісного компонента готовності майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки. Представлено результати дослідження стану сформованості мотиваційно-ціннісного компонента готовності майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки. Констатовано, що у значної частини досліджуваних рівень сформованості мотиваційно-ціннісного показника є недостатнім для ефективної професійної діяльності майбутніх фахівців у вказаному напрямку.

Ключові слова: майбутні психологи, готовність до роботи з підлітками-девіантами, мотиваційно-ціннісний компонент готовності, мотиви, ціннісні орієнтації.

ГАЛИНА ЛУЦИК

преподаватель

СОСТОЯНИЕ СФОРМИРОВАННОСТИ МОТИВАЦИОННО-ЦЕННОСТНОГО КОМПОНЕНТА ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ ПСИХОЛОГОВ К РАБОТЕ С ПОДРОСТКАМИ, СКЛОННЫМИ К ДЕВИАНТНОМУ ПОВЕДЕНИЮ

Проанализирована мотивационно-ценностная составляющая готовности будущих психологов к работе с подростками, склонными к девиантному поведению. Констатируется, что большинство исследователей отводят ведущую роль мотивации к профессиональной деятельности в становлении будущего специалиста, так как последняя способствует формированию профессионального мышления будущих психологов, обеспечивает устойчивую профессиональную направленность и формирование важных профессиональных качеств. Осуществлен теоретический анализ роли мотивации и профессиональных ценностей в структуре готовности будущего психолога к работе с подростками девиантного поведения. Установлено, что ценности и ценностные ориентации будущих психологов являются той смысловой основой, которая определяет направленность мотивов будущих психологов к работе с подростками-девиантами. Определены содержание и функции мотивационно-ценностного компонента в структуре готовности будущих психологов к профессиональной деятельности указанного направления. Доказано, что мотивационно-ценностная составляющая направляет будущих психологов к работе с подростками, склонными к девиантному поведению, обуславливая мотивацию взаимодействия с ними. Определены показатели сформированности мотивационно-ценностного компонента: мотивы выбора работы психолога с подростками, склонными к девиантному поведению; ценностные ориентации будущих психологов относительно профессиональной деятельности с подростками указанной категории. Представлено анкету и опросник исследования сформированности мотивационно-ценностного компонента готовности будущих психологов к работе с подростками, склонными к девиантному поведению. Представлены результаты исследования состояния сформированности мотивационно-ценностного компонента готовности будущих психологов к работе с подростками, склонными к девиантному поведению. Констатируется, что у значительной части исследуемых уровень сформированности мотивационно-ценностного показателя недостаточен для эффективной профессиональной деятельности будущих специалистов в указанном направлении.

Ключевые слова: будущие психологи, готовность к работе с подростками-девиантами, мотивационно-ценностный компонент готовности, мотивы, ценностные ориентации.

HALYNA LUTSYK

Teacher
Rivne State University of Humanities
Rivne, 31-b Plastova Str.

THE STATE OF MOTIVATIONAL-VALUE COMPONENT FORMATION OF FUTURE PSYCHOLOGISTS' READINESS TO WORK WITH ADOLESCENTS SUSCEPTIBLE TO DEVIANT BEHAVIOR

The article is dedicated to analyzing a motivational-value element of future psychologists' readiness to work with the adolescents susceptible to deviant behavior. It is mentioned that future psychologists' readiness to work with adolescents susceptible to deviant behavior should be understood as systematic personal formation, formed during the study at the University, which guarantees the competence of the future specialist. The effectiveness of preventive work with adolescents susceptible to deviant behavior depends on a psychologist's motivations. It was established that the majority of the research scientists assign a leading role of motivation to professional activity in the formation of the future specialist. Because the latter assists the formation of future psychologists' professional thinking, ensures firm career orientation and formation of significant professional qualities. The theoretical analysis of motivation's role and professional values within a future psychologists' readiness to work with the adolescents susceptible to deviant behavior was done. It was found that values and value orientations of future psychologists are the sense basis which determines the direction of future psychologists' motives to work with adolescents-deviants. The content and the functions of motivational-value component within a future psychologists' readiness to professional activity in the specified orientation. It was proved that motivational-value component directs future psychologists to work with the adolescents susceptible to deviant behavior, stipulating motivation to interact with them. The indicators of motivational-value component formation were determined: motives of choosing such career as psychologist, that works with the adolescents susceptible to deviant behavior, value orientations of future psychologists about professional

СПЕЦІАЛЬНА ТА ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В УКРАЇНІ І ЗА КОРДОНОМ

activity with such category of adolescents. The questionnaire for research of motivational-value component formation of future psychologists' readiness to work with the adolescents susceptible to deviant behavior was offered. The state of motivational-value component formation of future psychologists' readiness to work with the adolescents susceptible to deviant behavior was presented in research results. Different motivational-value component's formations of future psychologists' readiness to work with the adolescents-deviants were marked out: high, medium and low. It was established that the majority has not enough level of motivational-value component formation for effective professional activity of future specialists in specified direction.

Keywords: *future psychologists, future psychologists' readiness to work with adolescents susceptible to deviant behavior, motivational-value component of readiness, motivations, value orientations.*

Посилення деструктивних тенденцій у поведінці дітей та молоді виявляється, зокрема, у збільшенні кількості підлітків, які перебувають у конфлікті з сім'єю, класними колективами, іншими просоціальними групами. У зв'язку з цим загострюється потреба в ефективній допомозі підліткам-девіантам і разом з тим – у підготовці закладами вищої освіти (ЗВО) психологів, спроможних до її здійснення.

Готовність до роботи в зазначеному напрямі обумовлена не лише наявністю засвоєних знань та умінь, а й певною якістю ставлення до неї, що відображено у мотивах та особистісних цінностях майбутніх фахівців. Саме це є смисловим ядром реалізації у практичній діяльності набутих компетентностей, тим внутрішнім потенціалом, що визначає смисл і цілі будь-якої роботи. Відповідно виникає потреба дослідження ціннісно-мотиваційної складової готовності майбутніх психологів до роботи з підлітками-девіантами.

Готовність майбутніх психологів до професійної діяльності є предметом численних досліджень. У багатьох наукових розвідках це явище характеризується як якість чи потенціал особистості, особистісний стан (Ю. Демідова, В. Панок, Ф. Рекешева, Б. Якимчук), установка (І. Яценко), сукупність загальних і спеціальних знань та вмінь (І. Баркаєва, О. Бичкова, І. Ендеберя, О. Затворнюк, О. Матвієнко).

У контексті вивчення вказаної проблеми викликають інтерес праці, в яких обґрунтовується готовність до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки: майбутніх психологів (І. Баркаєва), педагогів (Л. Вейланде, І. Островська-Бугайчук), соціальних педагогів (Р. Козубовський, М. Малькова, М. Ярошко).

Про значущість мотиваційно-ціннісних складників готовності йдеться у наукових розвідках Ж. Вірної, Х. Дмитерко-Карабин, У. Мороховської, Н. Пов'якель, Н. Чепелевої, А. Яблонського (висновки щодо впливу мотивації на готовність майбутніх психологів до професійної діяльності); Р. Козубовського, І. Островської-Бугайчук, Ф. Рекешової (думки про значення аксіологічного компонента як чинника становлення цінності роботи у галузі психології, оцінки значущості виконуваних завдань). Очевидно, що зазначені аспекти ставлення до професійної діяльності присутні як мотиваційно-ціннісний компонент і в структурі готовності майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки.

Мета статті полягає в аналізі стану сформованості мотиваційно-ціннісного компонента готовності майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки.

Готовність майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки, є якістю, що формується в процесі навчання, спрямованого на формування загальних, спеціальних і фахових компетентностей, які уможливають виконання професійних завдань в ході діагностичної, консультативної, психокорекційної та профілактичної роботи з підлітками-девіантами.

У. Мороховська трактує мотиваційну складову готовності як складний комплекс «семантичних факторів у свідомості суб'єкта професійного становлення», що сприяють конструюванню професійного мислення [3, с. 15]. Авторка переконана в тому, що система значень і смислів, які особистість вкладає у професійну діяльність, сприяє виникненню образу професійного Я, що дає змогу утворити цілісний образ себе як фахівця у конкретній галузі [3, с. 10].

Х. Дмитерко-Карабин зауважує, що головними функціями мотиваційної готовності майбутніх психологів до професійної діяльності є «забезпечення стійкої професійної спрямованості особистості, прагнення до виконання фахової діяльності, її спонукання, регулювання та спрямування» [2, с. 9]. Науковець пропонує концептуальну модель мотиваційної готовності майбутніх психологів до професійної діяльності, яка включає три

компоненти: ціннісно-смысловий (позитивне ставлення до професійної діяльності), професійну спрямованість (інтерес до професії) та навчально-професійну мотивацію (наприклад, бажання стати кваліфікованим психологом) [2, с. 10].

Мотиваційний компонент, на думку А. Яблонського, інтегрує в собі усвідомлення кожним виконавцем соціальної значущості її змісту і наслідків, налаштованості на свій особистісний і зокрема професійний розвиток [8, с. 79]. У зв'язку з цим варто підкреслити, що важливе значення для вироблення мотивації особистості має аксіологічний аспект ставлення до діяльності. Адже, як зазначає О. Галян, саме цінності та ціннісні орієнтації є тією передумовою, яка сприяє виробленню такої налаштованості (професійних установок, функціонально-рольових позицій), засвоєнню професійних функцій [1, с. 202]. Окрім того, як стверджує О. Шолох, ціннісне ставлення майбутніх психологів до професійної діяльності є «важливим елементом внутрішньої структури особистості фахівця, який завдяки рефлексії переходить у стан відтворення набутих знань, умінь і навичок у професійній діяльності» [7, с. 229].

На значення сформованості цінностей та ціннісних орієнтацій у системі підготовки майбутніх психологів вказує А. Фурман, вважаючи що ці особистісні якості обумовлюють формування професійно важливих якостей фахівця, його особистісне зростання [4, с. 17]. Н. Шевченко доводить, що ціннісні орієнтації сприяють зростанню рівня професійної свідомості, презентують цілісність професійного образу [5, с. 17].

Викладені вченими думки спонукають до висновку, що цінності та ціннісні орієнтації майбутніх психологів є тією смысловою основою, яка визначає спрямованість мотивів майбутніх психологів до роботи з підлітками-девіантами. Зазначене дає підстави виділити у структурі готовності майбутніх психологів до роботи з цією категорією клієнтів мотиваційно-ціннісний компонент, який є своєрідним смысловим вектором реалізації діяльності майбутнього фахівця в зазначеному напрямку. Цей компонент забезпечує спрямованість майбутніх психологів щодо роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки, та визначає характер професійної мотивації майбутнього психолога.

Рівні його сформованості розкриваються, на нашу думку, на підставі аналізу таких показників, як мотиви вибору роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки; ціннісні орієнтації майбутніх психологів щодо професійної діяльності з підлітками, схильними до девіантної поведінки.

З метою виявлення рівнів сформованості мотиваційно-ціннісного компонента готовності майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки, нами було здійснено констатувальне експериментальне дослідження, в якому брали участь студенти спеціальності «Психологія» II та IV курсів. Для аналізу рівнів сформованості компонента за виокремленими показниками нами було обрано такі діагностичні методики: анкетування (для визначення рівнів сформованості досліджуваного компонента за першим показником) та опитувальник (для визначення рівнів сформованості ціннісних орієнтацій майбутніх психологів щодо роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки).

Для вивчення рівнів сформованості мотивів роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки, було застосовано анкету, відповіді на яку свідчили про наявність бажання працювати з ними та інтересу до такої діяльності. Отримані відповіді підтвердили високий рівень переконаності у необхідності психологічної допомоги девіантам. Водночас проблематичним було те, що третина опитуваних (34 %) не мала бажання працювати з підлітками-девіантами, пояснюючи це складністю такої роботи, а 43 % студентів не визначились у своєму ставленні до такої роботи, вважаючи її можливою, але не бажаною.

Підставою для віднесення опитуваних до групи з певним рівнем сформованості мотивів роботи з підлітками-девіантами за ознакою наявності бажання і переконання були такі умовно прийняті орієнтири: високого рівня – за наявністю однозначно задекларованого бажання та переконаності виконувати таку діяльність; середнього рівня – у разі виявленого бажання виконувати її без зайвих зусиль та виявлення сумнівів щодо її доцільності; низького рівня – у разі відсутності бажання та переконаності або байдужості до зазначеного питання.

Кількісний аналіз отриманих відповідей дав змогу отримати такі результати (табл. 1).

За результатами анкетування було також встановлено, що майже половина студентів вважає проблему девіантної поведінки актуальною у професійній діяльності психолога, підтверджує необхідність отримання спеціальної підготовки для цілеспрямованої

СПЕЦІАЛЬНА ТА ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В УКРАЇНІ І ЗА КОРДОНОМ

профілактично-виховної роботи з метою усунення проявів девіантної поведінки. Разом з тим лише для 24 % четвертокурсників та 22 % другокурсників було б цікаво пов'язати свою майбутню професійну діяльність з підлітками-девіантами.

Таблиця 1

Рівні сформованості у студентів бажання та переконаності у необхідності роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки

Рівні сформованості бажання та переконаності у необхідності роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки	Розподіл експериментальних даних за курсами	
	Студенти II курсу (%)	Студенти IV курсу (%)
Високий	22	24
Середній	42	44
Низький	36	32

Узагальнивши відповіді студентів на запитання анкети, нами визначено рівні сформованості інтересу до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки (табл. 2)

Таблиця 2

Рівні сформованості інтересу майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки

Рівні сформованості інтересу до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки	Розподіл експериментальних даних за курсами	
	Студенти II курсу (%)	Студенти IV курсу (%)
Високий	23	28
Середній	44	41
Низький	33	31

Як засвідчують отримані результати, лише незначна частина студентів зацікавлена у роботі вказаного напрямку, оскільки вони не до кінця розуміють роль психолога у профілактиці та корекції девіантної поведінки.

Водночас зазначимо, що сучасна молодь, яка здобуває вищу освіту, не завжди усвідомлює цінність майбутньої професії для себе особисто і суспільства загалом, орієнтуючись у цьому процесі більше на моду або престиж. Ціннісне ставлення майбутніх психологів до професійної діяльності постає орієнтиром у системі трудових пошуків, основою професійного становлення як фахівця. Ціннісне самовизначення обумовлює професійну активність майбутніх психологів і в роботі з підлітками-девіантами зокрема.

З метою виявлення рівнів сформованості ціннісних орієнтацій учасників дослідження використовувалась рефлексивна діагностика, запропонована Н. Шемигон, яка уможливила виокремлення та осмислення цінностей-цілей (орієнтації на підготовку до професійної роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки), цінностей-знань (орієнтації на отримання системи знань, необхідних для роботи з означеною категорією клієнтів), цінностей-умінь (орієнтації на оволодіння системою умінь, потрібних для такої роботи), цінностей-якостей (орієнтації на самовиховання та саморозвиток професійних якостей, важливих для виконання цієї роботи) [6, с. 11].

Для цього нами було розроблено опитувальник, який дав змогу визначити вагомість кожного аспекта ціннісної орієнтації за шкалою від 3 до -3. За результатами проведеного дослідження отримані результати, представлені у табл. 3.

Таблиця 3

Рівні сформованості ціннісних орієнтацій студентів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки

Рівні сформованості ціннісних орієнтацій студентів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки	Розподіл експериментальних даних за курсами	
	Студенти II курсу (%)	Студенти IV курсу (%)
Високий	28	30
Середній	40	45
Низький	32	25

СПЕЦІАЛЬНА ТА ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В УКРАЇНІ І ЗА КОРДОНОМ

Принагідно зазначимо, що дані, представлені у табл. 3, демонструють позитивну тенденцію щодо визнання цінності роботи з підлітками-девіантами. Проте зафіксовані експериментальні дані не можуть забезпечити високого рівня готовності майбутніх психологів до роботи за вказаною проблематикою.

Підсумовуючи результати проведеного дослідження, маємо підстави виділити рівні сформованості мотиваційно-ціннісного компонента готовності майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки (рис. 1).

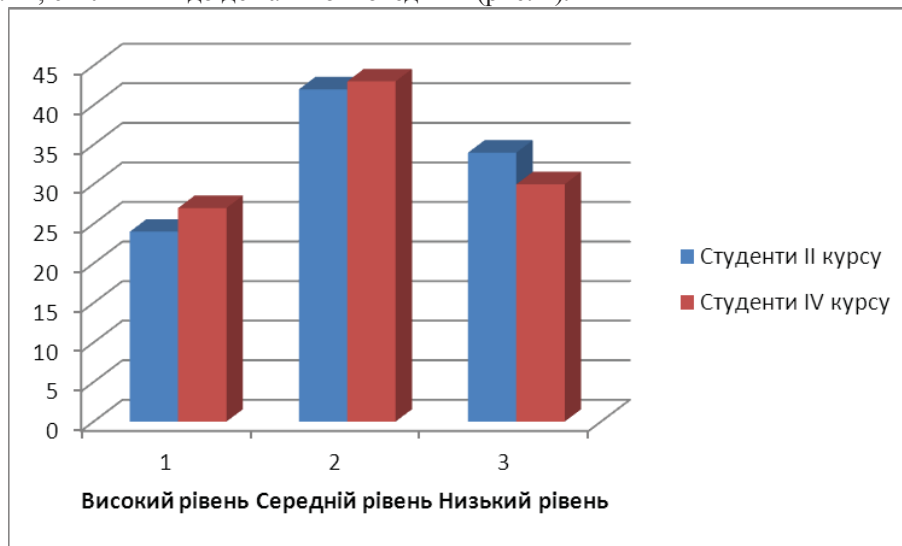

Рис. 1. Рівні сформованості мотиваційно-ціннісного компонента готовності майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки (%).

Як бачимо, в системі мотивів і цінностей майбутніх психологів питання роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки, недостатньо виразно відображене, що свідчить про не належний рівень мотиваційно-ціннісної готовності певної їх частини до такої діяльності.

Проведене дослідження дає змогу стверджувати, що готовність майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки, значною мірою залежить від зацікавленості у роботі за вказаним напрямком, яка породжує мотивацію. Не менш значущим є усвідомлення цінності та ціннісної зорієнтованості на взаємодію з підлітками-девіантами. Водночас результати дослідження є підставою для констатації недостатньої сформованості мотиваційно-ціннісного компонента такої готовності, що свідчить про відсутність намірів студентів працювати у досліджуваному напрямку.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці методичної системи формування готовності щодо посилення мотивації та вироблення ціннісних орієнтацій майбутніх психологів щодо роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки, у ЗВО.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галян О. І. Мотиваційний аспект професійного вибору майбутніх психологів (на прикладі студентів Центру перепідготовки) / О. І. Галян // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна. – 2013. – Вип. 2. – С. 194–202.
2. Дмитерко-Карабин Х. М. Вплив смисложиттєвих орієнтацій на мотиваційну готовність до професійної діяльності майбутніх психологів: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Х. М. Дмитерко-Карабин. – Івано-Франківськ, 2004. – 23 с.
3. Мороховська У. Л. Розвиток мотиваційних складових професійного самовизначення майбутніх психологів: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / У. Л. Мороховська. – К., 2011. – 21 с.
4. Фурман А. А. Ціннісно-орієнтаційні чинники особистісного розвитку майбутніх психологів: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / А. А. Фурман. – Одеса, 2009. – 22 с.
5. Шевченко Н. Ф. Професійна свідомість психолога: методологічний та прикладний аспекти / Н. Ф. Шевченко // Проблеми сучасної психології. – 2012. – № 1. – С. 16–23.
6. Шемигон Н. Ю. Формування ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Н. Ю. Шемигон. – Харків, 2008. – 23 с.

7. Шолох О. А. Ціннісне ставлення особистості до майбутньої професії як психолого-педагогічна проблема / О. А. Шолох // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – 2017. – Вип. 142. – С. 225–230.
8. Яблонський А. І. Мотиваційна готовність майбутніх психологів до експертної діяльності: сутність та структура / А. І. Яблонський // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. – 2015. – Вип. 2 (2). – С. 77–81.

REFERENCES

1. Halyan O. I. Motyvatsiynyi aspekt profesiinoho vyboru maybutnikh psykholohiv (na prykladi studentiv Tsentru perepidhotovky). [Motivational aspect of future psychologists' professional choice (on the example of students of the Retraining Center)] Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seriiia psykholohichna. 2013. Vol. 2. PP. 194–202.
2. Dmyterko-Karabyn Kh. M. Vplyv smyslozhyttyevykh oriyentatsii na motyvatsiynu hotovnist do profesiinoy diialnosti maibutnikh psykholohiv: avtoref. dys. ... kand. psychol. nauk: 19.00.07. [Influence of meaningful life orientations on motivational of future psychologists' readiness to professional activity]. Ivano-Frankivsk, 2004. 23 p.
3. Morokhovska U. L. Rozvytok motyvatsiinykh skladovykh profesiinoho samovyznachennya maibutnikh psykholohiv: avtoref. dys. ... kand. psychol. nauk: 19.00.07. [Development of motivational components of future psychologists' professional self-determination]. Kyiv, 2011. 21 p.
4. Furman A. A. Tsinnisno-oriyentatsiini chynnyky osobystisnoho rozvytku maibutnikh psykholohiv: avtoref. dys. ... kand. psychol. nauk: 19.00.07. [Value-orientation factors of future psychologists' the personal development]. Odessa, 2009. 22 p.
5. Shevchenko N. F. Profesiina svidomist psykholoha: metodolohichni ta prykladnyi aspekty/ [Psychologists' professional consciousness: methodological and applied aspects]. Problemy suchasnoi psykholohii. 2012. Vol. 1. PP. 16–23.
6. Shemyhon N. Yu. Formuvannia tsinnisnykh oriyentatsii maybutnikh pedahohiv u protsesi profesiinoy pidhotovky: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04. [Formation of future teachers' value orientations in the process of vocational training]. Kharkiv, 2008. 23 p.
7. Sholokh O. A. Tsinnisne stavlennia osobystosti do maibutnoi profesii yak psykholoho-pedahohichna problema. [The individual's value attitude to the future profession as a psychological and pedagogical problem]. Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Seriiia: Pedahohichni nauky. 2017. Vol. 142. PP. 225–230.
8. Yablonskyi A. I. Motyvatsiina hotovnist maibutnikh psykholohiv do ekspertnoy diyalnosti: sutnist ta struktura. [Future psychologists' motivational readiness for expert activity: essence and structure]. Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia: Psykholohichni nauky. 2015. Vol. 2 (2). PP. 77–81.

Стаття надійшла в редакцію 25.11.2019 р.